

INIJOSS

İnönü University International Journal of Social Sciences / İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi

Volume/Cilt 9, Number/Sayı 2, (2020)

<http://inonu.edu.tr/tr/inijoss> --- <http://dergipark.gov.tr/inijoss>

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

Gönderim Tarihi: 19.10.2020 | Kabul Tarihi: 10.10.2020

BAĞLAMADA ENSTRÜMENTAL REPERTUVARIN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Burak KURUBAŞ

Arş. Gör. Dr., Atatürk Üniversitesi Türk Musikisi
Devlet Konservatuarı, Türk Halk Müziği Ana
Sanat Dalı
burakkurubas@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0163-5000>

Uğur GÖKTAŞ

Arş. Gör. Dr., İnönü Üniversitesi Devlet
Konservatuarı, Türk Halk Müziği Bölümü
gur.goktas@inonu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-7452-7663>

Atıf / Citation: Kurubaş B. & Göktaş U. (2020). Bağlamada Enstrümental Repertuarın Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, (INIJOSS)*, 9 (2), 546- 554.

Öz

TRT Türk halk müziği repertuarı, Türk halk çalgıları icracılığında ortak repertuar olarak kullanılmaktadır. Bu Türk halk çalgıları arasında bağlama ise, Türk halk müziğinde öne çıkan başlıca çalgılardan biridir. Bağlama icrasında, büyük ölçüde THM repertuarı kullanılmasının yanı sıra farklı müzik türlerine ait eserlerin ya da bağlama için bestelenen yeni eserlerin kullanıldığı da bilinmektedir. Bu durumun, bağlamanın farklı müzik türlerine ve icra çeşitlerine kolaylıkla uyum sağlayabilme ve günümüzde bağlama icracılarının ulaştığı geniş icra kapasitesine sahip olma özelliğinden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla zengin bir icra alt yapısına sahip olan bağlamanın günümüzde ulaştığı icra seviyesi göz önünde bulundurulduğunda, çalgı performansına dayalı enstrümental repertuvara yönelik bir ihtiyaç ortaya çıkmaktadır. Araştırmada, bağlama icrasında kullanılan mevcut enstrümental repertuar çeşitli açılardan değerlendirilmiştir. Araştırmada, bağlamanın çok zengin bir icra alt yapısına sahip olduğu, mevcut THM repertuarının yanında alternatif veya yeni/yenilikçi repertuar çalışmalarının olduğu, bağlama icracılarının enstrümental repertuar ihtiyacından dolayı hâlihazırda farklı müzik türlerinin repertuar alanlarına girdiği ulaşılan başlıca sonuçlardır.

Anahtar Kelimeler: Bağlama, Repertuar, Enstrümental Bağlama Repertuarı

EXAMINATION OF INSTRUMENTAL REPERTOIRE IN BAGLAMA IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES

Abstract

TRT Turkish folk music repertoire is used as a common repertoire in the performance of Turkish folk instruments. Among these Turkish folk instruments, the baglama is one of the main instruments that stand out in Turkish folk music. In baglama performance, it is known that works belonging to different musical genres or new works composed for the baglama are used, as well as the use of the THM repertoire to a large extent. It can be said that this is due to the ability of the baglama to easily adapt to different types of music and types of performance, and to have a large performance capacity that baglama players today reach. Therefore, given the level of performance that the baglama, which has a rich performing infrastructure, has reached today, there is a need for an instrumental repertoire based on instrument performance. In the study, the existing instrumental repertoire used in baglama performance was evaluated from various angles. The main results of the study are that the baglama has a very rich performing infrastructure, there are alternative or new/innovative repertoire works next to the existing THM repertoire, baglama performers are already entering the repertoire areas of different musical genres due to the need for instrumental repertoire.

KeyWords: Baglama, Repertoire, Instrumental Baglama Repertoire

1. Bağlamada Enstrümantal Eser Repertuarının Mevcut Durumu

Bağlama, Türk halk müziğinde önemli bir yere sahip olan ve yaygın bir şekilde kullanılan çalgılardan biridir. Bağlama geçmişten günümüze birçok değişikliğe uğrayarak gelişimini sürdürmüş ve günümüzdeki son halini almıştır. Mevcut haliyle bağlamanın çok zengin bir icra alt yapısına sahip olduğu görülmektedir. Türk müzik kültürünün aktarılmasında önemli bir yere sahip olan bağlamanın zaman içerisinde çeşitli değişim ve gelişimlere uğradığı ve bu süreçte yetişen profesyonel bağlama icracılarının THM dışındaki diğer müzik türlerinden de etkin bir şekilde faydalandığını söylemek mümkündür.

Günümüz bakımından bağlamanın mevcut yazılı repertuarını, TRT Türk halk müziği nota arşivi oluşturmaktadır. Bu nota arşivi repertuar sayısı olarak sürekli güncellenmekle birlikte yaklaşık 6000 adet sözlü, 600 adet sözsüz eserden oluşmaktadır. Bu repertuarın gerek sözlü, gerekse sözsüz dağarının, Türk halk çalgıları veya bu çalgılar içerisinde ana çalgı konumunda olan bağlamanın icra niteliğine katkı sağlamak gibi bir iddiasının bulunmadığını söylemek mümkündür. Sözsüz repertuarın nicelik olarak sınırlı olması nedeniyle, bağlama ve diğer halk çalgılarında sözlü eserler de enstrümantal olarak icra edilebilmektedir.

Araştırma konusunun esas odak noktasını bağlama icracılığındaki enstrümantal (sözsüz) repertuar oluşturmaktadır. Enstrümantal bağlama icracılığında sıkça başvuru alan ve TRT'nin nota arşivinde bulunan yaklaşık 600 adet sözsüz repertuarın büyük çoğunluğunda çalgı performansının ön plana olmadığı bir durum söz konusudur. Bu repertuar, bağlamayla birlikte diğer halk çalgılarının ve genel Türk halk müziği çalgılarının ortak repertuarı olarak kabul görmektedir.

Halk müziğinin sanat yapma kaygısı gütmeme özelliğinden dolayı bağlama veya herhangi bir halk çalgısına özel saz eseri repertuarından söz edilememesi doğal karşılanabilmektedir. Buna rağmen enstrümantal eserlerin nicelik olarak oldukça sınırlı olması, günümüz halk çalgıları ve

özelinde bağlamanın eğitim-öğretimi bakımından ileri icrada çeşitli problemleri beraberinde getirdiği, günümüzde tartışılan başlıca konular arasındadır.

TRT Türk halk müziği repertuarının yanı sıra bağlama için yazılmış diğer yazılı kaynaklardan metot ve repertuar kitapları incelendiğinde, bu kaynakların büyük çoğunluğunun TRT Türk halk müziği repertuarının tekrarı olduğu ya da kaynağı hazırlayan kişilerin TRT Türk halk müziği repertuarını kendi yorumlamalarıyla yeniden sunduğu görülmektedir. Mevcut durumda bağlama öğretimi için hazırlanmış veya bestelenmiş enstrümantal (sözüz) repertuvara yer veren metotlar-materyaller olsa da bunların sayıca az olduğunu söylemek mümkündür. Konuya yönelik Kınık'ın görüşleri şu şekildedir. "Türkiye'de bağlama eğitimini besleyen temel materyallerin başında geleneksel halk müziği repertuarı gelmektedir. Bunun yanında bazı bağlama metotlarında başlangıç ve orta düzeyi içeren alıştırma/etüt çalışmaları bulunmaktadır. Bu tür alıştırma/etüt çalışmalarının bir kısmı tamamen özgün, yeni çalışma ve denemeler olup bir kısmı da geleneksel eserlerin alıştırma/etüt şekline dönüştürülmeleri yoluyla elde edilmektedir. Bağlamanın geleneksel bir çalgı olarak adlandırılması ve kategorize edilmesi, kimilerince bu çalgının sadece geleneksel müziğimizin eşlik sazı olduğu şeklinde dar bir içeriğe sıkıştırılmasıdır. Oysa dünyada, neredeyse herkes tarafından bilinen birçok çalgı, bir kasabada, bir şehirde ya da bir bölgede doğmuş olmasına rağmen, özellikle çalgının icrasal yönünü içeren tekniğinin geliştirilmesi ile tüm dünyada bilinen hatta tüm dünya kültürüne mal olmuş çalgılara dönüşmüşlerdir" (Kınık, 2013:129). Bağlamanın halk müziği çalgısı kimliğiyle geleneksel repertuarın korunmasının yanında, bu alanda oluşan ihtiyacın giderilmesi adına birçok bağlama icracısı alternatif bir repertuar oluşturmaya yönelik yenilikçi/sentez arayışlarıyla gerek yeni eser (beste) üretimi, gerekse düzenleme ve uyarlama çalışmaları yapmaktadır. Bu durumun, TRT nota arşivinde bulunan repertuarın nitelik olarak yetersizliğinden değil, günümüzün getirmiş olduğu internet/sosyal iletişim ağları yoluyla başlayan hızlı erişim ve sonrasında hızlı tüketimle sonuçlanan olgusal bir gerçekten kaynaklandığı gözlemlenebilmektedir.

Ulusal ölçekte halk çalgısı kimliğiyle kabul görmüş bağlamanın günümüzde geldiği noktada geleneksel Türk halk müziği repertuarının icrasında ve uğradığı değişim ve dönüşümün etkisiyle halk çalgısı kimliğinin yanında, birtakım sentez/yenilikçi kimlik arayışlarında farklı müzik türlerine adaptasyonu ile geniş bir icra kapasitesine ulaştığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra bağlama, elde ettiği geniş icra kapasitesi ve popülerliğinin etkisiyle Türk müziğinde sembolik anlamda önemli bir konum elde ettiği düşünülmektedir. Bağlamanın süreç içerisinde icra kapasitesi, organolojik değişimler ve müzikal aidiyet bakımından değişime uğradığını Algi (2013) şu şekilde belirtmektedir. "GTHM'nin temel çalgısı olan ve günümüzde çalgı eğitimi kapsamında yaygın olarak kullanılan bağlama, Türk müzik kültürünün yüzyıllar öncesinden günümüze kadar bağlama icracıları yoluyla, sistemli ve etkin bir şekilde aktarılmasında en önemli rolü üstlenmiştir. Bu süreç içerisinde fiziki yapısı ve icra tekniklerinde oldukça değişim ve gelişim göstermesi, bağlamanın sadece GTHM çerçevesinde değil, GTHM'nin dışında diğer müzik türlerinde de etkin bir şekilde kullanılabileceğini ispatlamıştır" (s.1).

2. Enstrümantal Bağlama İcrasında Türk Sanat Müziği Saz Eserleri Repertuarından Faydalanılması

Türk müziğinde, halk ve sanat müziği ayrımının Türk müziği çalgılarına ve repertuarlarına nasıl yansıtıldığına ve iki farklı müzik türü gibi algılanmasından kaynaklanan bazı sorunlara değinmek

gerekmektedir. Türk müziği sahip olduğu çalgıları, müzik yapısı, ifade tarzı (tavır) gibi var olan ve kabul gören farklılıklardan dolayı halk müziği, sanat müziği, tasavvuf müziği gibi bir takım sınıflandırmalara tâbi tutulsa da, günümüz araştırmaları ortaya koymaktadır ki özünde birleştiği nokta, hepsinin ön adı olan “Türk” müziğidir. Ayrıca çok yakın tarihimize kadar Türk müziğiyle ilgili böyle bir sınıflandırmaya rastlanılmamaktadır. Sayan’a göre, “Türk Sanat ve Halk Müzikleri bir dalda şakıyan iki bülbül gibidir. Özde hiçbir zaman birbirlerine ters düşmezler. Aslında aydın geçinen pek çok kişinin düşündüğü gibi, halk müziği ayrı bir sisteme sahip bir başka müzik olamaz. Olsa olsa her devirde hor görülen, başka milletlere atfedilen sahipsiz müziğimizin ruh gücüne dayanan ve basit şekilden başka bir şey değildir. Fark sadece üsluptadır” (Sayan, 2003:7).

Halk müziği-sanat müziği ayrımında temel dayanağın, icra tavrındaki farklılıklardan kaynaklandığı ve bu konu hakkında pek çok müzik araştırmacısının ortak bir fikirde birleştiğini söylemek mümkündür. Bu ortak görüşe göre, Türk halk müziği ve çalgıları, temelde Türk müziği varlığından bağımsız düşünülmemektedir. Temeldeki bu ortaklığa dair Kaçar (2012) şu tespitlerde bulunmaktadır; “Türk müziğinin çeşitli dönemlerinde yapılan, günümüzde de pek çok hataları ile devam eden ve kullanılan sınıflandırmalardan biri Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği ayrımının yapılmış olmasıdır. Özünde tamamen bir olmakla birlikte sadece işleniş ve tavır farkından ibaret olan bu müzik sanki iki farklı müzikmiş gibi yıllarca öğretilmiştir. (...) Farklı köklerden beslenmiş iki (halkın bağrında- saray çevrelerinde) ayrı musiki olarak sunulsa da makam yapısı, ezgisel özellikleri, usûl kullanımı, form, güfte, çalgı çeşitliliği gibi unsurların ortak bir paydada toplanmış olduğu görülmektedir” (s.212). Konuya yönelik Tanrıkorur’un görüşleri şu şekildedir. “Sanat müziğinde halk mı yok, halk müziğinde sanat mı yok” “halk müziğimiz de, klasik müziğimizde, askeri ve dini müziklerimiz gibi bu milletin öz malı ve eseridir. Her ikisi de aynı koma aralıklı ses sistemine, makam-usûl-çalgı-form ve şiir özelliklerine dayanır; her iki türün adı geçen konuların kullanımında gösterdiği farklılıklar, kesin olarak kök ayrılığından değil, icra edildikleri çevrelerin şart ve özelliklerinden kaynaklanır” (Tanrıkorur, 2003:25-27).

Bağlamanın, Türk müzik kültüründe geçmişten günümüze edindiği konum bakımından sanat müziği ve halk müziği şeklinde yapılan sınıflandırmada ve iki farklı müzik türü olarak değerlendirilen bu ortam içerisinde bir ikilemi de temsil ettiği söylenebilir. Bu ikilemin, bağlamanın halk çalgısı kimliğiyle ait olduğu müzik geleneği olan Türk halk müziği ile Türk sanat müziği, arabesk, rock, pop, vb müzik türleri arasında gerçekleştiği söylenebilir. Türk halk çalgısı olan ve köklü bir geçmişe sahip olan bağlamanın, Türk müzik kültüründe kullanılan başlıca çalgılardan biri olması sebebiyle Türk müziği çalgıları arasında sembolik anlamda öne çıktığı söylenebilir. Bağlamanın sahip olduğu kültürel ve müzikal semboliyeti, diğer bilinen kardeş çalgılarıyla birlikte (kopuz, dombra, dutar vb.) geniş bir coğrafi alanı kapsamaktadır. Aynı zamanda tarihsel ve kültürel manada Türklerin kadim çalgılarından biri olarak tarif edilmektedir. Bu anlamda bağlama, bugün yaşanan halk müziği-sanat müziği ayrımında, özünde ortak müzik geleneğine sahip olan bu müzik türlerini seslendirebilme özelliğiyle birleştirici bir rol de üstlenebilmektedir.

Türk müziğinde halk ve sanat müziği ayrımının yapılması, Türk müziği çalgılarının bir ayrıma tâbi tutulmasına ve bu çalgıların ait olduğu repertuvar alanlarının dışına çıkılmasının da çeşitli tartışmalara yol açtığı düşünülmektedir. Türk müziğine bütünlüklü bir pencereden bakılmasının, Türk müziği çalgılarının repertuvarlarına zenginlik kattığına yönelik Gerçek ve Haşhaş’ın (2009)

görüşleri şu şekildedir. “Geleneksel Türk Müziği Tarihi gelişim sürecine bakıldığında; “Türk Halk Müziği, Klasik Türk Müziği’nin aynı kökten beslendikleri açıkça görülebilmektedir. Bu anlamda “Makamsal Yapı” Halk Müziğimizin iç dinamiklerinden biridir. Bu yapıyı Halk Müziğimize ayrı ele almak mümkün gözükmemektedir. Örneğin; Tavrı özellikleri hariç Halk Müziği enstrümanları ile klasik Türk müziği eserleri rahatlıkla icra edilebilmektedir. Tam tersi de mümkündür” (Gerçek, Haşhaş:7).

Türk müzik kültürünün anlaşılabilmesi açısından bağlamanın ne denli önemli bir konumda olduğunu Stokes (1998) açık bir ifadeyle şu şekilde belirtmektedir; “Aslında günümüzde bağlama, müzisyenin gönlünü ifade eder olmuştur; ağlar, inler, yas tutar. İlk olarak 14 yüzyıl Dede Korkut kitabında kopuz olarak adlandırılmış, sonraları Türk dünyasında farklı biçimlerine rastlanmıştır. Müzikte Türk’e ait olan ve Türk’ün müzikal anlamda sahip olduğu her şeyi temsil ettiğinden, halk müziği eğitiminde önemli bir role sahiptir. (...) Sanat müziği geleneğinden de gelenler dâhil olmak üzere birçok müzisyene göre, Türk müziğini anlamak isteyen bir yabancı, bağlamayla işe başlamalıdır” (s. 109).

Bir halk çalgısının ait olduğu müzikal geleneğin sınırları içerisinde kalması düşüncesi ilgili çalgının gelişimi ve icra repertuarı anlamında bazı engeller doğurmaktadır. Örneğin; bağlamanın Türk makam müziği geleneğini bünyesinde barındırmasına ve hatta seslendirdiği müziğin yine özde Türk müziği olmasına rağmen, bazı halk müziği ve bağlama icracıları çevrelerinde sanat müziği saz eserlerinin icrasında birtakım çekinceler süregelmektedir. Ancak yavaş yavaş bu çekincelerin kırıldığına, son zamanlarda tamamıyla bağlama icrasına odaklanmış ileri icra niteliğine sahip olan birçok bağlama icracısının özünde aynı müzikal özellikler barındıran sanat müziği saz eseri formlarını repertuarlarına dâhil ettiklerini sıkça görmekteyiz. “Günümüzde bağlama icrası konusunda profesyonel veya virtüöz üslubu ile adlandırdığımız bağlama icracıları, sadece GTHM eserlerinin icrası değil, bağlama çalgısı ile icra edilebilecek tüm müzik formlarından, özellikle de GTSM’nin saz eserlerinden fazlaca yararlandıkları görülmektedir” (Algi, 2013:1).

Enstrümantal bağlama icrasında yeni bir repertuar ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu ihtiyacın giderilmesi konusunda bağlama, halk çalgısı olmasının yanında sembol bir Türk müziği çalgısı olarak düşünüldüğünde, bu müzikal mirasın bütün repertuarını seslendirebilme serbestisine sahip olması gerekmektedir.

Geleneksel uzun sap bağlama la eksenli, dolayısıyla alt tele dayalı ve yatay bir düzlemde icra edilmektedir. Yatay icra, sol elin bağlama sapının referans alınmasıyla paralel bir düzlemde aşağı ve yukarı düz çizgiler çizmesi ve aynı zamanda bağlamanın çoğunlukla bütün tellerine aynı anda vurularak fakat bazen de sadece alt tel üzerindeki icra olarak tanımlanabilmektedir. Uzun sap bağlamada geleneksel icranın bilinen en önemli karakteristik icra teknikleri olarak bilinen ‘yöresel bağlama tavrıları’ barındıran eserler de yukarıda tanımlandığı gibi yatay olarak icra edilmektedir. Yöresel tavrıların uzun sap bağlama icrasında titizlikle çalışılması gereken ve bağlama öğretiminin vazgeçilemez temel icra unsurları arasında olduğunu söylemek mümkündür. Günümüz penceresinden bakıldığında, bağlamada öğrenilen geleneksel icra tekniklerinden sonra bağlamanın ulaştığı icra seviyesinde, bağlamanın enstrümantal repertuarında göz ardı edilemeyecek derecede bir tıkanmanın yaşandığı düşünülmektedir.

Bir bağlama icracısının özellikle de ileri icra seviyesinde gerekli olan tel geçişleri ve pozisyon değişiklikleri vb. alışkanlıkları kazanabilmesi için, ezgisel yürüyüşlerde bağlamanın üç tel gurubunu alt-orta ve üst teli aktif bir şekilde dikey olarak kullanabilmesi gerektiği bilinmektedir. Dikey icrada sol el (-parmak baskılarının gerçekleştiği el-) ağırlık kazanmakla birlikte sağ ve sol elin birlikte senkronize hareketi, üzerinde çok çalışılması gereken bir konudur. Bu konuya yönelik, TSM saz eserlerinin bağlama icrasına uyarlaması yapılarak, dikey icrada pozisyon kavramaya ve ajilite icranın geliştirilmesine önemli katkı sağladığı, ayrıca TSM saz eserlerinin bağlamayla icrasının aynı zamanda makamsal bilgiye ulaşma ve uygulama noktasında da destekleyici özelliğe sahip olduğu düşünülmektedir.

3. Entrümantal Bağlama İcrasına Yönelik Yeni Bir Repertuvar Oluşturulması

Bağlama çalgısına has bir repertuvarın henüz yeni yeni oluşmaya başladığı ve genellikle icra edilen eserler bakımından mevcut THM repertuvarının öne çıktığı gözlemlenmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere mevcut THM repertuvarı bütün THM çalgıları için başlıca kaynak durumundadır. THM repertuvarının bağlama icrasında dikkate alınacak başlıca kaynak olması, bağlamanın geleneksel icra karakteristiği bakımından elbette büyük öneme sahiptir. Ancak icra yönünden oldukça zengin bir yapıya sahip olan bağlamanın kaynak olarak THM repertuvarının yanında diğer müzik türleri repertuvarlarından da faydalanması, bağlamanın zengin icra kapasitesini ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir. Yine bu doğrultuda bağlamaya uyarlanmış eserlere ilaveten bağlamanın icra kapasitesini ortaya koyan yeni eserlerin yazılması son derece önemli görülmektedir. Örneğin dünya müzik kültüründe yerelden evrensel taşınan halk çalgıları göz önünde bulundurulduğunda, bu çalgıların kullanım alanları olarak ait oldukları müzik kültürlerinin yanında, başkaca müzik türleri repertuvarları ve bu çalgılara has yazılmış eserlerden oluşan repertuvarları zengin birer çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerel müzik kültürlerinde diğer birçok halk çalgısı için aynı şeyle karşılaşılırken, bağlamada bu durumun oldukça tartışmalı olduğunu söylemek mümkündür. Bağlama icrası ele alındığında, bağlama icrasının ne ve nasıl olması gerektiği tartışılmakla beraber bağlamada ancak geleneksel icranın muhafaza edilmesi ve diğer icra çeşitlerinden arındırılması görüşü azımsanmayacak derecede kabul görmektedir. Bu durumun, bağlamada icra tasnifinin tam anlamıyla yapılamaması, dolayısıyla bağlamadaki geleneksel dokunun zarar görebilmesi ihtimalinden kaynaklandığını da söylemek gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında, bağlamada geleneksel icrada karakteristik ölçülerin korunması, haklı bir yaklaşım olarak görülmektedir.

Enstrümantal bağlama icrasındaki repertuvar (eser)eksikliği, Azerbaycan'da kullanılan, halk çalgısı kimlikleriyle öne çıkan tar ve kemañça ile mukayese edildiğinde, hem yukarıda anlatılan durumu örneklendirmesi, hem de nitelik ve nicelik olarak arada nasıl bir farkın olduğunu ortaya koyması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu konuda Azeri halk çalgıları orkestrasının kurucusu, halk müziğine, halk çalgılarına büyük katkılarıyla bilinen ve halk müziği ve batı müziği formlarını harmanlayarak yaptığı besteleriyle bu orkestranın repertuvarını destekleyen Azeri müzik adamı Üzeyir Hacıbeyov Azerbaycan halk çalgıları orkestrası için iki "*Fantaziya*; Maqomayev *Radio Marşı*; Rüstemov *Bayati-Kürd Fantaziya*; Elesgerov *Cengi, Reqs, Marş, Fantaziya, Dostuk Süitası ve Sözsüz Mahnılar*; Abbasov *Gençlik Marşı*; *Konsert* adlı nitelikli eserler bestelemiştir" (Aliyev, 2009'dan akt. Özdek, 2012:184).

Özdek'in (2012) doktora çalışması kapsamında Azerbaycan Konservatuvarı Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Oktay Quliyev ile yaptığı görüşmede Quliyev'in görüşleri Türkiye'de halk çalgısı olarak bağlamaya has saz eseri repertuarı ve bağlama için bestelenmiş eserlerin eksikliğinden bahsetmesi konunun önemi açısından dikkate değer bir nitelik taşımaktadır.

“Azerbaycan'da tar için büyük çapta birçok eser yazılmış olmasına karşın Türkiye'de bağlama için böyle büyük çapta eser yazacak bestecilerin olmaması çok şaşırtıcıdır. Bizde öyle besteciler vardır ki halk çalgıları için (tar, balaban, kemança) 10 tane konçerto yazmıştır. Azerbaycan güzel sanatlarda dünyaya kendini kabul ettirmiş olmanın gururunu yaşıyorken Türkiye gibi büyük bir ülkenin de böyle güzel noktalar ulaşması bizi sevindirecektir” (Özdek, 2012:188).

Bağlamanın kendi icra karakteristiğine göre günümüzde oturmuş bir bağlama müziği repertuarından söz edilememektedir. Bağlama için yapılan sözsüz (enstrümantal) çalışmalar 1980'li yıllardan itibaren başlamış ve henüz yeni sayılabilecek bir tarihe dayanmaktadır. Bu çalışmaların ilkinde Arif Sağ'ın 1982 Şan Tiyatrosu konseri ve 1994 yılında Çetin Akdeniz'in “Enstrümantal Folk Music” albümü enstrümantal bağlama icracılığı alanında yapılan ilk çalışmalar arasında değerlendirilmektedir.

Tablo 1. Bağlama İcracılığına Yönelik Alternatif Repertuar Çalışmaları

Örnek Eser:	Beste:	Uyarlama/ Düzenleme	İcracı Adı:
Umut	Arif Sağ	-	Arif Sağ
Halay		Arif Sağ	Arif Sağ
İspanyol Pasodoblesi	-	Yılmaz İpek	Yılmaz İpek
Ezgi Akşamı	Sinan Çelik	Çetin Akdeniz	Çetin Akdeniz
Bağlama Uvertürü	Zeki Atagür	-	Çetin Akdeniz
Efsaneyim (Şelpe)	Derli Divani	Erol Parlak	Erol Parlak
Dik Halay	Anonim	Erdal Erzincan	Erdal Erzincan
Karasu	Erdal Erzincan	-	Erdal Erzincan
Şehnaz Longa	Santuri Ethem Efendi	Çetin Akdeniz	Çetin Akdeniz
Teber	Can Karahan	-	Okan Murat Öztürk
Umut Rüzgârı	Ümit Yılmaz	-	Ümit Yılmaz
Czardas	Vittorino Monti	Hasan Genç	Hasan Genç
Yağmur	Barış Güney	-	Barış Güney
Meltem	Göksel Baktagir	Hasan Genç	Hasan Genç

Tablo 1'de enstrümantal bağlama icrasına yönelik yapılan serbest çalışmalar örnek olarak verilmiştir. Bu tür çalışmalar, enstrümantal bağlama icrasına yönelik geleneksel repertuarın yanında, alternatif repertuar arayışları olarak değerlendirilmektedir.

Bağlama icrası ele alındığında son yüzyıl içinde büyük gelişmelerle karşılaşmaktadır. Bu durumun son yüzyıldaki THM alanında yapılan çalışmalarla ilişkili olduğu söylenebilir. THM alanında yapılan çalışmalarla birlikte derleme faaliyetlerinin başladığı ve derlenen eserlerin

günümüzdeki mevcut THM repertuarını oluşturduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak düzenli halk çalgıları topluluklarının oluşturulmasının, Türk halk çalgılarının daha öncesinde alışılmadık bir biçimde kullanılmasına sebep olduğunu söylemek mümkündür. Bağlama icrasının da bu gelişmeler neticesinde daha farklı bir konuma geldiği gözlemlenmektedir. Ayrıca son yüzyıldaki teknolojik gelişmeler ve dünya çapındaki iletişim ağının yaygınlaşması, insanlar, toplumlar ve kültürler arası etkileşimin artması, bağlama icracıları üzerinde oldukça etkili olmuştur.

Bağlama icrası günümüzde çok kapsamlı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Önceleri sadece söze eşlik amacıyla kullanılan bağlama yakın zamanda enstrümantal icrada önemli ölçüde öne çıkmaya başlamıştır. Bu süreçte ileri seviye bağlama icracıları yetişmiş ve bu icracılarda diğer icracılara örnek teşkil ederek bağlama icrasındaki gelişim sürecini hızlandırmışlardır. Tüm bu gelişmelere bağlı olarak bağlamada icra edilen Türk halk müziği repertuarının yanında alternatif repertuarlar oluşturulmuş ve bağlama icracıları farklı müzik türlerine yönelmiştir. Bunun yanı sıra bağlama icracıları bağlamanın icra kapasitesinin elverdiği sınırları aramaya başlamış ve bu maksatla bağlama için yeni eserler bestelemişlerdir. Bağlama için bestelenmiş eserler çok sınırlı sayıda olsa da mevcut durumda bağlama icracıları için birer çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu sürece rağmen bağlama için yazılan eserlerin dağınık bir şekilde yer aldığı ve yazılı ulaşılabilir bir repertuarı oluşturmadığını söylemek mümkündür.

4. Sonuç ve Öneriler

- TRT Türk halk müziği repertuarının tüm THM çalgıları için başlıca ortak kaynak niteliğinde olduğu,
- Günümüzde bağlama icracılarının ulaştığı geniş icra kapasitesi sahip olmaları dolayısıyla çalgı performansına dayalı ve bağlamaya özgü bir repertuar ihtiyacının oluştuğu,
- Oluşan bu ihtiyaç sonucunda bağlamanın halk çalgısı kimliğinin yanında ait olduğu müzik geleneğinden farklı birçok müzik türünün repertuar alanlarına girdiği ve onları kendi icra karakteristiğine göre sunduğu,
- Bağlama icrası konusunda yeni arayışlara yönelik mesafeli yaklaşımlar olduğunu söylemekle birlikte birçok bağlama icracısının enstrümantal repertuar konusunda yeni çalışmalar yürüttüğü,
- Bağlamanın enstrümantal repertuarının sınırlı olması dolayısıyla ileri icra seviyelerinde bir repertuar karmaşası yaşandığı,
- Enstrümantal repertuar ihtiyacının giderilmesinde, Türk sanat müziği saz eserleri repertuarı faydalanılabilecek kaynakların başında geldiği ve bu saz eserlerinin bağlama icracılarına yeni çalışma alanı sunduğu,
- Türk halk müziği ve Türk sanat müziği adlandırması çalgılar ve repertuar bakımından her ne kadar bu ortak müzik geleneğini keskin çizgilerle ayırmış gibi görünse de, usul, makam, form ve ezgi yapıları bakımından THM ve TSM' nin "Türk Müziği" paydasında buluşabilen ortak bir müzik kültürüne bağlı olduğu,
- Bağlamanın, Türk müzik kültüründeki kökeni ve sembolik değeri bakımından Türk müziği ortak paydasında pekiştirebilecek çalgıların başında geldiği ve dolayısıyla bağlama icracılığında Türk sanat müziğinden çalgısal manada faydalanılması gerektiği,

- Azerbaycan örneği göz önünde bulundurularak bağlama icracılığında geleneksel karakteristiklerin kaynak alınarak çalgı performansını önceleyen yeni/yenilikçi repertuar oluşturulması gerektiği, sonuç ve önerilerine varılmıştır.

5. Kaynakça

- Alçı, S. (2013). *Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Geleneksel Türk Sanat Müziği Destekli Bağlama Öğretiminin Öğrencilerin Bağlama Çalma Becerisi Ve Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı, Konya.
- Gerçek, İ.H. Haşhaş, S. (2009). *Türk Müziğinde Basit Makamlar ve Bu Makamların Bağlama Sazında İcrası*. İstanbul: Bakanlar Medya.
- Kınık, M. (2013). Bağlama Eğitiminde Popüler Müzik Eserlerinden Yararlanma: Orhan Gencebay Örneği. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 4 (7), 128-136.
- Özdek, A. (2012). *Ulusal Müzik Eğitiminde Halk Müziğinin Yeri: Türkiye-Azerbaycan Örneği*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı, Konya.
- Sayan, E. (2003). *Müziğimize Dair*. Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık.
- Stokes, M. (1998). *Türkiye’de Arabesk Olayı*. (Çev. Hale Eryılmaz) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tanrıkorur, C. (2000). “Türk Halk Mûsikîsi ve Klasik Türk Mûsikîsi”, (Ed. Salih Turhan), *Türk Halk Müziğinde Çeşitli Görüşler*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Tanrıkorur, C. (2003). *Müzik Kültür Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Yahya Kaçar, G. (2012). *Türk Mûsikîsi Üzerine Görüşler*, (2.Baskı), Ankara: Maya Akademi.

İnternet Kaynakları

- <https://youtu.be/pl6oIWlfJ5A> (Arif Sağ, Umut)
- <https://youtu.be/zyFvIECatIk> (Arif Sağ, Halay)
- https://youtu.be/8_bBPbfoOuM (Çetin Akdeniz, Ezgi Akşamı)
- <https://youtu.be/7VffXA9224Y> (Çetin Akdeniz, Bağlama Uvertürü)
- <https://youtu.be/ZWxFypYIUzs> (Çetin Akdeniz, Şehnaz Longa)
- <https://youtu.be/LuvOBnT3tUE> (Erdal Erzincan, Dik Halay)
- <https://youtu.be/dQ6PNpJ08lo> (Erdal Erzincan, Karasu)
- <https://youtu.be/LJpADlnFV0s> (Erol Parlak, Efsaneyim)
- <https://youtu.be/ycHA7EzY0P4> (Okan Murat Öztürk, Teber)
- <https://youtu.be/J6sK1QcFO8s> (Ümit Yılmaz, Umut Rüzgârı)
- <https://youtu.be/nNiXSTcRi0E> (Hasan Genç, Czardas)
- <https://youtu.be/2Jb5o-nwU4A> (Barış Güney, Yağmur)
- <https://youtu.be/RXTHefldocg> (Hasan Genç, Meltem)
- <https://youtu.be/dl4XnRmUAc4> (Yılmaz İpek, İspanyol Pasodoblesi)